

המעלה מנככים חוויות-חיים והגות גורלו של היחיד בעולם :

אָדָם וְאָדָם לוֹ פֶּתַל הַקְּעוּת,
לְפָנָיו יַצְמוּד בְּכַרְפִּים פְּנוּעוֹת.

א. בריוודס קשור וצמוד לנושאים שלו ולדרך כתיבתו שלו. דמותו הפיוטית שלובה בנגינת חרוזיו, ונשמח-עולמו הומה ומפרפרת בבית-שירתו אשר הקים ביושר-לכב ובכשרון. שירתו נאמנה למקורה. ואכן הולם אותה השם שבראש הקובץ: "מאדם לאדם".

יהודה בורלא

מחונני עפר ירושלים

(עם סיפורי ישראל זרחי ועורא סנחם*)

אכן, הסיפור בכללו הוא סיפור המעלות הטובות לאחינו בני תימן, ושיר המעלות לירושלים.

שבילו של זרחי שהחל ב"עלומים" ו"ימים יחפים" — נסיונות נעורים לבטא חיות עצמו וחיות בן הדור, בן גולה שזכה להיות בן גאולה — נתגלגל כמה וכמה לגלגלים שבהם התנצחו אהודי: חיבובן לספר ויצר לדברי הרפתקה ואהבים (ההנפט זורם לים התיכון), "הר הצופים" ושאר סיפורים קטנים) עם הרצון להעמיק שאול לנתיבות נפשו ולשבילי פלא התחיה של עמו ומולדתו. אכן, התאווה לספר, הפבור לריוציה להנאתה, הביאתו לשטחים רבים, לרדיפה כמין בולמוס אחרי כל נושא, בלי סלקציה. והיא שנתנה טעם לפגם בעיני מבקרים וחברים, עד כדי לדכאו. דומה שמנסיון עצמו אמר על גבורו האומן שחבריו סולדים מפניו, "בדרך בני אדם שאינם איהבים את בן-אומנותם ופוסלים במלאכותי". זו היתה לו עת חולשת הדעת ויאוש וצפייה להסכמות מהחוז — עד שגבר, "ובקע קול האמת הפנימית שבתוכו", ונצטלל יינו החומר ונגלה גם לו החוק ביצירה, שלא כל נושא הוא חומר לכל יוצר, אלא יעוד החומר ליצרו מששת ימי הבריאה. כאן פשר הגילויים השונים ששימשו בערבוביה במסכת כתיבתו של זרחי: התהדרות וסלסול ועשיית פוזה — מזה, וחתימה לאמת שבלב — מזה. האות להתגברות ולהתעמקות ניתן לו בסיפור הקצר והנובילה, שהיא מאז מבחן למספר אמן. אך להודוכות צרופה בביר הניע בדרכו על אדמת ירושלים. כאן זכה גם להתעלות בסגנון שקירכו ללב מקורות, בלי להיתפס לסטיליזציה מרמה עליונה כשל עגנון, או לאמנות הסאטירית הנעלה של הזו, שני אבירי הפרוזה החדשה המפסלים יצרתם מסלע ירושלים.

ב.

מזיו שכירת ירושלים וקדושת עפרה רוקם עורא מנחם את ארג סיפוריו הקורעים אשנב להזי שבט מאחינו הספרדים אשר בגולת סרכיה ובוסניה. בעוד אשר בורלא חשף לפנינו, בתנופת אמן אפיקן, את גזע האילן הספרדי, אציל-היתש, — בלהט קדושה ואהבה שיקוד מורח בה, מכון הסופר הצעיר עטו ולבו ל"חיאור יזה של שקיעה", להידור זיקנה ושיבה. רוב הנפשות העושות בסיפוריו הן דמויות פטריארכליות, מבין החומות. ריח כמישה של גועים עתיקיומין המשירים טרפי עליהם, נודף מן הסיפורים, שעצב בין ערביים ילין אף בשמותיהם: "חיים אחרונים", "עריים", "אבל יחיד". בהמית לב נגהה המספר אחרי אצילות גזע גבוריו, "שפרשה על פניהם דוק של חזון ויופי נאצל". עודם באפסי גולה, תעכרם יום אחד הרוח ממרום, והם פורשים מביחם ומאורם ומפליגים אל שאהבה נפשם — "ירושלים עיר הקדושה ונצח הנצחים. ולא כדי לסיים על עפרה את מעגלם, הם עולים אליה אלא

הו ההעפלה והתקומה מתרונן בשירתו. ברית הנוער שלנו עם המכורה, קסמי הנוף של המולדת יחנו אותותם בגוילי שיריו. צלול וחי יהדהד חרונו "בהר נפתלי":

פֶּתַרָה שֶׁל קִנְיָה יִקְסֵם וְיִלְפֵד.
מוֹל הַהוֹר הַגְּבֵהָ אַפִּים אָקֵר.

שֶׁם נַעַר עֲבָרִי לוֹ שָׁנָב רָמִים,
פֶּבֶשׁ וְנִגְנָה פְּעוֹ הַקְּמִים.

בקובץ הזה ניכרת גם העמקת הביטוי הפנימי-האישי

א.

ירושלים שהיתה כנור לשירת ישראל מאז ומקדם, אחה מוצא גם בדורנו אחרונים שיעוד לה שיר-היחוד, כמו: י. קרני, א"צ גרינברג, ש. שלום, א. המאירי. ובעוד שהללו אומרים שירם בעיקר לירושלים של מעלה ולשמי חוונה, קמו מספרים צעירים לחונן עפרה, שזכה קדושה בו. טעם נוסף להתייחדות עם סיפורי ירושלים אלה לעת הזאת, כאשר צוררים צרים לה ומתנכלים לנור תפארתה.

•

דיה ראשית קריאה להוכיח כמה און ואור אצלה ירושלים ל-ישראל זרחי ז"ל, המספר הצעיר שנקטף באבו. אור רך זה שנח עליו כ"שלהבת גנוזה", עיטורי ירושלים הענוגים, הלך וגבר בטיבורו הגדול, האחרון, "כפר השילוח". דומה, כל טירחה ויגיעה מרובה זו שטרח זרחי בליקוט החומר ובלמוד ארתות חייהם. שיחם ושיגם של אחינו גולי תימן. לא באה אלא למצות כל עומק אהבת ירושלים של היקרים והתמימים, אשר "כמו נכחרו מכל השבטים להיות נזר ירושלים וענק על צואריה". אכן, בכני שבט ישראלי עתיק ומופלא זה נתגלתה אהבת ציון וירושלים בכל תומתה ועוצם שלהבתה של אומה שגלתה מאדמתה.

כמה רטט הנפש יש בכיסופי ירושלים של מרי סאלם חמדי, "שאפסי" שיעוד גופו בתימן — כבר הלך לפניו לבו לירושלים, ולא יחה הנוף בלא לב אפילו שעה אחת". ומה נאמן עלינו תיאור עוצם רגשם של התימים בדרון רגלם, לאחר תלאות "העפלה" בנוסח התמים של הימים ההם, על אדמת הקודש!

לצילי-פתיחה זה מגולל הספר את פרשת עליית גולי תימן על לבטיה ותעיתיה עד להתאחותה בכפר-השילוח. זרחי השתדל לשמור אמונים למעשים שהיו ואף לדמויות שחיו. מטפסי האשכנזים, למשל, בולטת דמותם של ר' יחיאל מיכל פינס ובתו איטה (אשת ר' דוד ילין). ואילו בעיצוב חיי הנפשות באספקלריה הרטרוספקציה האמנותית, פרש כנף חזון ודמיון וצייר תמונות מרהיבות, שכמה מהן ראויות היו לעטו של דיקנס והגו. די לציין את החוודעות יעיש הישיש, האב ססרת, אל בנו סולימאן, או הדחיה שדוחה יעקב את המשוכת לו, עפי' סימן שעשה בלבו, ופגישתו עם היעודה לו, אף זו בנבואת הלב. לנשימה אפית מתעלה הסיפור בתיאור התלהבות הישוב והעם להכשחת "כורש" של זמננו וההתאכזכות ממנה, פרוץ נחשולי הדמים והעמידה על הנפש, או כעתה.

(*) "כפר השילוח", ישראל זרחי, ספרית "לדור". הוצ' "עם עובד" חש"ח. "עפר הארץ", עורא מנחם. ספרית "שחרות", הוצ' "עם עובד", חש"ח.

גועי ופיוט ספרדי ישן, לא נתפס למליצה ולשונו פרוזה חיה ורהוטה.

מחרוזת סיפורי מנחם אינה בלבד צוהר להציץ בו לחיי שבט מישראל, ששב לגבולו ונחלתו באחוזת קודש ירושלים, אלא גם דבק טוב לקרב רחוקים ולקבץ נידחים. כמה עמוקה, למשל, תמונת התייחדותם של עולי פרס בירושלים עם זכר מיליוני קדושינו בתופת פולין המנואצת, „שמעולם. לא ראוּם ואף שפתם לא יבינו“.

אף בזה סוד קדושת ירושלים, האבן השואבת לכינוס פוורים, מחונגי עפר ירושלים, „סוד עמוק מני ים, הסמוך בנפשו של אדם“.

מרדכי עובדיהו

כדי לתקן נשמתם, ויש שגם עדנה חרשה תהיה להם, בשלחם ידם לעבודה וליצירה ובצרפם תפילה לעבודה וגדולה במקום אחד, מתוך אמונה, כי „המייגעים גופם במלאכה — תפילתם עולה למרום“. (אגב, תיאור תפילת המקובלים ותיקון הייחודים וצירופי המסחרין — הוא מן המעולים שבספרותנו).

מנחם מנסה גם להעלות מס לאקטואליה („אבל יחיד“), וכאן לא עבר על מידת רפורטאז' ומונטאז' שאף הוא לא עלה יפה. אכן, כוחו כנובליסטן שב אליו כל אימת שהוא דבק בעפר ירושלים. מן המובחרים שבקובץ הוא „בבית משולם בירושלים“, אליה רוטטת על גורל בית שעלה עליו הכורת. בסיפור זה כמו גם ב„הדינר“ ועוד, אתה עומד על תרבות כתיבה טובה של מנחם, שאם כי הושפע פעמים מגיון

גבעת־הסופר בהרצליה (חוף־ים)

עם יצירתו וכן לשאוף רוח וכוח במשך זמן מסויים, נולד עוד לפני כשלש עשרה שנה, אלא שאז לא נסתייע הדבר וכאילו נשתכח מן הלב. אך לאחר המלחמה העולמית האחרונה, משחזר מר בנימין גיצ'קו, יוזם הרעיון הזה, מארצות הברית לארץ־ישראל, חידש את המשא ומתן עם ועד המושבה ועם אגודת הסופרים בדבר הגשמת הרעיון היפה. אגודת הסופרים בחרה לכך ועדה מיוחדת, המורכבת מא. ברש, א. שטיינמן וד. שמעוני, נציגי צבור הסופרים בארץ, ונציגי הסופרים העברים באמריקה — ש. הלקין וב. ריבקנד, ששהו אז בארץ, יחד עם ב. גיצ'קו, המוציא לפועל.

המקום שהוקצה לשמש את המפעל החדש הוא אחד הנאים ביותר בסביבה. הוא נמצא במרחק מועט משפת־הים על גבי רמה פתוחה לארבע רוחות העולם ונוף יפה ומושך את העין משתרע לפניו. ממערב מתגלה הים בכל הדרו, מצפון ומדרום נושאים שדות וגנים ופרדסים מרובים, כולם של ישובים

א

עשרות סופרים עברים יצאו ביום י"ב אדר ב', תש"ה, מתל־אביב למושבה הרצליה חוף־הים, הרחוקה ממנה כדי נסיעה חצי שעה במכונית, לנטוע עצים ראשונים בגבעת־הסופר. אוטובוס מיוחד הביאם יחד עם כמה אורחים־עתונאים למקום הנטיעות. היום היה יום גשם ועננים, שאינו מצוי ביותר בעונת ראשית־אביב זו, והשרה רוח מיוחדת על הנוכחים בחגיגה, שנצטרפו אליהם תלמידי בית־הספר העממי עם הוריהם וכמה מנכבדי המושבה.

גבעת־הסופר היא חלקת־אדמה, ששטחה 10 דונאם ואשר נמסרה על ידי מושבת הרצליה לנחלה לאגודת הסופרים העברים בארץ, להקים בה בניני נופש ועבודה מתוך הרחבת הדעת לסופר העברי בארץ־ישראל ובחוץ־לארץ, וכן לסופר היהודי בכלל הכותב בלשון לא עברית. הרעיון הזה, להקים מרכז לסופר ואיש הרוח בכפר העברי הרצליה, שבן יוכל להתית

יעקב פיכמן גוזר את הסרט